

gospodarske, obrtniške in narodne.

Izhajajo vsako sredo po celi polji. Veljajo v tiskarnici jemane za celo leto 3 gld. 60 kr., za pol leta 1 gld. 80 kr., za četrť leta 90 kr. pošiljane po pošti pa za celo leto 4 gld. 20 kr., za pol leta 2 gld. 20 kr., za četrť leta 1 gld. 15 kr. nov. den.

~ V Ljubljani v sredo 13. aprila 1864. ~

Gospodarske stvari.

Nemška detelja ali metelka.

Spisal P. N. Feuser.

(Konec.)

Ponudba domačim svilorejcem v prevdarek.

Mila dobica, ki smo svilne mešičke za seme po dragi ceni prodajali, je minula, od kar se je bolezen sviloprejk tudi pri nas pokazala, ki je kupce semena v druge dežele odgnala. Svilorejcem bo treba mešičke (kokone) po vrednosti svile oddajati.

Da pa tudi ta cena trud pridelovanja splača, nam trdijo večstoletne skušnje mnogih dežel zlasti laške, katerih bogastvo se večidel na svilorejo opira. Poglavitna reč v tej zadevi je le ta, kako je mogoče svilni pridelek v denar spraviti, po taki ceni, da je mikavna za svilorejce, in da jim splača trud in stroške pridelovanja.

Po sklepu zadnjega zbora ljubljanske kmetiške družbe se je osnovala taka prilika z namenom, da se nabere kranjske svile, kolikor mogoče enako predene in da se ji pridobi dobro ime pri svilnih fabrikantih tako-le:

Gospod dr. Jože Orel v Ljubljani napravi dva kotla, če je treba tudi še več, da se bode vseh svilni pridelek mogel pri njem spresti. On skupuje mešičke žive po dobroti po 60—70 soldov, vmorjene pa tudi dražje. Kdor pa pridelal 50 ali več funtov, mu je na voljo dano, svoj pridelek prodati, ali pa ga dati spresti, in plačala dotistihmal čakati, dokler bode celi kranjski pridelek svile prodan.

Vrednost mešičkov bode kot vloga vpisana, in v delitvi skupljenega denarja za vso svilo mu bode splačan znesek vloge, in po odšteti stroškov še spadajoči del dohodka, ki ga bode dala prodaja. Tudi prodavcem svojega pridelka se bode nekoliko tega dohodka po prodaji svile plačevalo.

V polajšanje oddaje svilnega pridelka na Dolenškem ga bota gosp. grof Barbo v Rakovniku in žl. gosp. Langer v Pogančah pri Novomestu prejemala in skupovala.

Ta osnova ima zgolj namen, svilorejo na Kranjskem podpirati in jo povzdigniti, ne pa si kak dobiček iz nje prisvojiti. Za tega voljo se je nadjati, da se je bodo naši svilorejci z veseljem poprijeli in poslužili, tako pa sebi in svojim naslednikom nove in zdatne dohodke napeljali.

Ta naprava zelo je potrebna naši deželi, kjer mali svilorejci niso vedili, kam bi se obračali s svojim pridelkom. Sem ter tje se društva svilorejne; pri nas ga ni; bode jih tedaj nadomestovala ta naprava.*)

Njiva, na katero misliš deteljo sejati, se mora jeseni pognojiti z mastnim gnojem in globoko preorati; spomladi, predno se detelja seje, naj se še enkrat preorje in prav dobro povleče; po tem naj se detelja poseje. Ker pa nobeno deteljino seme ne trpi, da bi se globoko pod zemljo spravilo, se mora tudi nemška detelja z lahko brano povleči, da seme le hitro pride pod zemljo.

Da se nemška detelja dobro ne ponaša, so krivi mnogokrat gospodarji sami, ki je ne vedó prav obdelovati. Marsikterega je to že tako ostrašilo, da jo je opustil.

Da se detelja tu in tam res slabo obnaša, tega je tudi slabo seme krivo, ki ga brezvestni trgovci sem ter tje ljudem prodajajo. Njih izgovarjanje zavolj slabega semena pa velja ravno tako malo, kakor pritožba ogoljufanih gospodarjev. — Jaz sem bil le enkrat s slabim semenom opeharjen. Od takrat se pa s trgovcem, ko deteljino seme kupujem, vselej naprej pogodim, le za kaljivo seme, — drugače ga ne kupim — tega se pa kmali prepričam po mali skušnji. Slabega semena ne obdržim, tem manj pa sejem.

Posebno dober gnoj za nemško deteljo, kakor za vse druge deteljine plemena je mavec (gips), kterega se za oral (joh) zemlje 6 do 10 centov potrebuje. Pa tudi za deteljišča se priporoča mešanec ali tako imenovani kompost in gnoj iz hlevov, toda ta mora popolnoma podelan biti, ker sirôv gnoj ima po navadi preveč plevelnih drobcev v sebi, plevél pa nemško deteljo v rasti najbolj ovéra.

Ovcé in kozé se ne smejo po njivi, ki je z nemško deteljo obsejana, nikdar pasti; naglo jo pogonobijo in v nič spravijo.

V zemlji, kjer se metelka le borno in slabo obnaša, se samo od sebe vé, da je ne bo nihče na njivi dolgo trpel.

Tudi v dobri in debeli zemlji se začne pridelek nemške detelje od 6. leta posetve počasi zmanjševati. Nemška detelja donaša najviše pridelke od 3. do 5. leta; potem so pa pridelki od leta do leta manjši, korenike izrastejo tako debele in močne, da je obdelovanje njive res prav težko, in plevél jo prerašča vedno bolj.

Sploh potrjujejo skušnje to-le: če nemška detelja že kakih 10 do 12 let raste, preorji njivo in obsej jo s kakim drugim žitom; obljubim, da boš zadovoljen, zakaj njiva ti je zdaj bolj rodovitna, kakor je bila pred setvijo detelje.

Kar se tiče pridelkov nemške detelje, se more

*) Tudi društvo svilorejno za štajarsko deželo ima enak namen, in druge take družbe. Vred.

reči, da se sučejo manj ali več po ugodnih primerljajih; okoli 120 do 150 centov se pridela sená (deteljinega) na oralu v enem letu.

H koncu še naznanim, da se dobiva na vrtu kmetijske družbe v Ljubljani prav čisto in kaljivo seme nemške detelje.

Slovenske starine.

Zakaj se trg Kozje veli „Drachenburg“?

Spisal Davorin Terstenjak.

(Dalje.)

V „Mittheil. des hist. Vereins für Krain“ 1863 na str. 66 je neki g. Alfons Müllner sprožil željo: „man möge nachforschen, zu welchen Legionen Roms die vorrömische Bevölkerung unserer Gegenden ihr Contingent stellte, in welchen Provinzen des weiten Reiches besagte Legionen verwendet worden, und wo endlich den Veteranen jener Legion Aecker und Felder zugewiesen wurden. Dort dürfte man den Namen krainischer Ureinwohner finden.“

Naj se g. Alfonsu Müllner-ju zgodi po njegovi želji! Znano vsemu svetu je, da je Kranjsko spadalo pod Panonijo. Plini pa imenuje poseben rod Panonov: Brevci, in dandanas še se med Savo in Kolpo prebivavci imenujejo: Brajci. Brevci so dali več kohort, ena teh je stala kraj Rena, in tam so našli rimski spominek z napisom:

SASAIVS LICAI filius, miles ex cohorte VIII. Breucorum. ann. XXXII. stip. XII. H. S. E. H. T. F. to je: hic situs est, haeredes titulum fecere. (Gruter, stran 560, št. 2.)

Tukaj gospod Alfonsu Müllner-ju damo dve čisti slovenski imeni: Sasaj in Likaj po obliki, kakor: Blagaj, Belaj itd.

Sas, Sasič, Sasanič še danes živijo po Hrvatskem in Štirskem, Likajev in Likarov pa še imate na Kranjskem obilo, bodi si od lik, vultus, splendor, ali: liber (Bast), ponujam še staroslov. lik, chorus, toraj: Likaus, saltator. *)

Na celjskih kamnih najdeš ime: Licovius, kteremu se primeriti more tudi v Ljubljani dobro znano ime: Likavec. Celó grobni spominek ima po popisu Gruterovem takošno obliko, kakor so grobni spominki Norencev in Panonov: „in marmore sculpti leones duo, qui brachia pueruli utrinque morsu arripiunt, sub ipsis recubant caniculi duo“ itd. Znano je, da je v slovanskem basnoslovju bil solnčni bog tudi smrtni bog, in njegova simbola bila sta lev in pes.

Gori je bilo omenjeno, da je staročeski Trut ubil „lutu san.“ San, sen se v slovanščini tudi veli pozoj. Na Kranjskem je kraj Senabor = „Drachenträger“ ali „Drachenkämpfer“. Cerkev v Senaboru je posvečena sv. Danielu, kateri je zavoljo svojih levovih atributov izvoljen bil po krščanskih misijonarjih za varha krščanskih cerkev, da so se pokrščeni pagani (ajdje) lože lotili nazorov (idej) krščanskih ¹⁾ Na slovensko-rimskih kamnih nahajaš pogostoma imena Saa-nus, Senus ²⁾ in na ravno istih ime: Draconia.

*) Ker v genitivu nahajamo Licai, se je tedaj nominativ glasil Licaus = Likaus. Suffix: aus še so ohranile besede bernaus, merdaus, osebno ime: Moraus itd.

¹⁾ Zato nahajamo v Celji mestno cerkev posvečeno sv. Danielu, po mestu pa na več voglih vidiš levove podobe iz slovensko-rimske dobe. Tudi na Koroškem sem našel povsod cerkve sv. Danielu posvečene, kjer slovenskega Kersnika (za Rimljanov pod firmo „Hercules“) spomenike nahajamo.

²⁾ Da so stari Slovenci besedo sen = drak „Lindwurm“ poznali, potrjuje ime kmeta med novocerkljansko in frankolsko faro na Štirskem stanujočega „Senegačnika“, „Lindwurmgrabner“ od sèn, Lindwurm, gača, graben, Loch, rusk. Gačina, ime v dolini ležečega carskega grada. Podrtina grajska nad Senegačnikom

Naj še omenim tukaj imena v slovenskih gorica-h zeló navadnega: Senekovič. Misli bi kdo, da so Senokoviči čisti potomci rimskega modrijana Seneka, vendar so čisti Slovenci.

Senekovič je sin senekov, diminutiv. od sen, toraj so enaki hrvaškim: Zmajičem in Zmajevičem. Gospod Alfonsu Müllnerju, kterega bode gotovo kdo iz Kranjskega, kakor se spodobi, zavrnil, pa sem hvalo dolžan, da nam je sopet spominek s čisto slovenskimi imeni odkril, in sicer na cerkvi sv. Jakoba na podnožji Krimovem:

BVCO. ERTI. F.

Θ AN. LXV. ET ERT

IA. SARIN. F. COI

VX ΘANLV. P. V. F.

Akoravno bi utegnili ime Buko se iz latinskega jezika izpeljati dati, ker že Cicero ima lucca „der Mund“ = nemški: „Backen“, vendar pozna tudi Slovan glagol bukati. Lepi slovenski imeni ste: Ert in Ertia. Ert pomenja „cacumen“, toraj Ert ima vrstnike v nemških: Spitzer, Hügel, Berg itd. Rodbin: Ert, Ertnak, Ertič, Ertelj, Ertovšek je obilo po Slovenskem.

Na koroških in solvljanskih spomenicah najdeš imena: COVNERT. COVNERTA Bergspitz, slov. kun, Berg, Hügel, starovisokonemški: hun, hüne, haune, staronordiški: hūnn, *) s pomenom: gross, hoch, riesig, sansk.: çunas, der gewachsene, grosse. (Glej Gerland v „Zeitsch. für vergl. Sprachf.“ 1861 str. 286.) V laški fari na Štirskem so še rodbine: Kunertnik; v narodnih slovenskih pravlicah se omenja nekakošna čarobna trava: kunertnica, ktero jelen vživa, in je zategadel zmirom zdrav.

Korenika v sansk. çvi = grški νέω anwachsen, toraj po analogii, kakor mogila, Hügel iz korenike: magh, crescere. Ime Sarin (po obliki kakor: Surin, Turin, Rubin, Kalin itd.) od korenike sar, fluere, sara, fluvius = sala, toraj Sarin = nemški „Bach“, „Bacher“, srbski: „sarka: „die Fluss-, Bach-, Tauchente“; cerkvenoslov. po stopnjevanji glasnika: surov humidus. (Kon. prih.)

Kratkočasno berilo.

Harač.

Zgodovinsko-romantičen obraz.

Česki spisal Prokop Chocholoušek. Poslovenil Podgoričan.

(Dalje.)

Kakor on, tako so se ločili drugi bratje tudi od sestre; — žalostni so šli s pobešenimi glavami; tesno jim je bilo pri srcih: pa kaj, smrt je bila odločena vsakteremu odpadniku, vsakteremu izdajniku?

Tiho je šepetala Helena; solzna je gledala za brati — dokler je slišala njihove stopinje, — dokler ni izgnila njih senca v daljini; potem pa se obrnila k svojemu sodniku, k Ivan Mandušiću.

Klavrni je stal Ivan pred njo — na videz hladno-krven, ko so se bratje poslavljal; pa ko se je Helena obrnila k njemu, še zmirom je molčal, kakor da bi čakal njenega odgovora. Še le čez nekoliko časa je iz-

se veli po nemški „Lindeck“. Znano je, da učeni J. Grimm imé „Lindwurm“ prestavlja v „schillernde Schlange“. Kanne pa izpeljava imé od „lind“, muža, toraj Lindwurm = Sumpfschlange.

*) Iz korenike ku = sanskritski çvi in grški νέω je ime visoke gore: Kum, primeri še: Kunara, imé planine na Srbskem, dalje srbsk. kunica, brada na trstiki, po analogii, kakor: brada, brdo, sansk. vrđh, crescere. Glasnika m in n sta suffixa; primeri glum, iz korenike glu.